

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo Udruženja Jugoslov. Učiteljstva. — Poverjenišvo Ljubljana.

Vse spise, v očno poslano knjige itd. se pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Franciškaška ul. 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak četrtak pop. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 40.— K
pol leta . . . 20.— "
četrt leta . . . 10.— "
posamezna številka po 80 vin.

Za okrasila je plačati od enostopne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 90 vin.
" " " dvakrat . . . 80 "
" " " trikrat . . . 50 "
za nadaljnja uvrščanja od petit-vrste po 40 vin. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 60 vin za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštnine še 45 K.

Telefon uredništva št. 312.

Članstvo ljubljanskega Poverjenišva UJU ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljsk. Tovarisa
v Ljubljani, Mestni trg št. 17/III.

Poštni šekovni urad št. 11.197.

Reklamacije se proste poštnine.

Morituri te salutant — Jugoslavija!

Ljubljana, 17. okt. 1920.

Zgodovinska usode Poljske je prišla na Slovenijo! Sovenci krvavimo in žrtvujemo svoje narodno življenje za svobodno jugoslovansko državo; umirajoč pozdravljaja naš narod Jugoslavijo! Nasilna in imperijalistična Evropa nas razkosuje vedno bolj in mesto svoboden, postaja naš narod suženj še večih narodov, ter se z delitvijo izroča našim sovražnikom v naroden pogin.

Leta 1866. nam je bil s plebiscitom odtrgan velik del našega naroda in slovenske zemlje (Benečija) od narodne celote. Kaj je napravila Italija z našim narodom v teh letih, do danes, nam je jasno, ker so tamošnji Slovenci narodno danes povečini že poitalijančeni in beneških Slovencev danes — že ni mnogo.

Dne 20. julija 1919 so evropski mogotci odtrgali v Parizu z mirovno pogodbo drugi del slovenskega naroda in slovenske zemlje, t. j. najzavednejši del Korotana, zibelke slovenskega naroda, brez plebiscita t. j. Kanalsko dolino in Ziljsko dolino. Slovensko Kanalsko dolino s Trbižem so izročili Italiji; slovensko Ziljsko dolino z Beljakom pa Nemški Avstriji. A nasilna nad slovenskim narodom še ni bilo dovolj!

Dne 10. oktobra 1920 je bil določen plebiscit za ostali del slovenskega Korotana, da je bila še enkrat dana Evropi možnost — vadjati za slovensko zemljo in za slovenski narod. Navalili so se še enkrat imperijalistični nemški in italijanski zatiralci slovenskega naroda na slovensko zemljo ter oropali nov del našega naroda — na zločinski in nepošten način svobode.

V svet so poslali sledeči falsifikat plebiscita:

„Celovec, 13. oktobra. Pri seji plebiscitne komisije, ki se je vršila danes zvečer ob 22.30 in ki je bila zelo kratka, je predsednik Peck proglasil rezultat plebiscita v koroški conji A, ki je nastopil:			
Rožek	za Avstrijo	1930 glasov	
Borovlje	„	6427 „	
Velikovec	„	8306 „	
Pliberk	„	5312 „	
Skupaj	„	22025 glasov	
Rožek	za Jugoslavijo	2318 glasov	
Borovlje	„	4981 „	
Velikovec	„	2444 „	
Pliberk	„	5535 „	
Skupaj	„	15278 glasov	
Rožek	skupaj	4298 glasov	
Borovlje	„	11408 „	
Velikovec	„	10750 „	
Pliberk	„	10347 „	

Skupaj . . . 37303 glasov

Avstrija ima torej 6747 glasov večine ali pa 59%; na Jugoslavijo odpade 41% oddanih glasov.

Na vprašanje, če je to oficijalen razglas, je predsednik to potrdil. Nato je podal naš zastopnik, minister Jovanovič izjavo, da bo svojo vlado o tem obvestil in počakal njenega odgovora. Konstatira pa že sedaj, da je 15.278 Slovencev glasovalo za Jugoslavijo in da kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev na te Slovence ne bo nikdar pozabila in jih tudi ne bo zapustila. Na te izjave se je gospoda od plebiscitne komisije čudno spogledala. Predsednik Peck je bil očitno razburjen in je izjavil, da bo prihodnja seja jutri ob 11. uri predpol- dne.

Krivčnost plebiscita za Koroško je jasno izražena v besedah državnega kancelarja dr. Rennerja v narodni skupščini Nemške Avstrije, ki se je vršila po plebiscitu in se glase: „Dejstvo, da se je ozemlje s slovensko večino izjavilo za Nemško Avstrijo potrjuje našo trditve, da severno pobočje Karavank geografično in gospodarsko teži k Avstriji.“

S tem pripravlja Evropa novo delitev Slovenije in Slovencev, ker hoče izročiti 135.315 koroških Slovencev narodnemu poginu, sovražnim državam.

A s tem še ni konca razkosavanja slovenskega naroda in slovenske zemlje, ker nam zavraten Italijan pripravila s pomočjo Evrope še en črni dan, da nam ugrabi še en del slovenskega naroda in slovenske zemlje. Pohlepnost Italije sega po naši Primorski in Notranjski; pohlepnost Italije pa sega tudi celo po našem Bledu, Bohinju in Jesenicah.

Slovenski narod, ki je štel leta 1900. v Italiji še 35.000 beneških Slovencev, izgublja z 20. julijem 1919 in 10. oktobrom 1920 še 135.315 koroških Slovencev in se pripravlja nov atentat nanj, ki mu grozi odvzeti še 297.599 slovenskih rojakov v Primorju. Velika je žrtev slovenskega naroda za Jugoslavijo! Nad pol milijona narodnih bratov je izročena narodni smrti.

Koroški plebiscit je končan.

Menili smo, da se sedaj poravnava krivica in nasilje Nemcev nad slovenskim narodom na Koroškem, kajti nikjer niso Nemci tako nasilno ravnali s slovenskim narodom kot na Koroškem. Pod nemško avstrijsko vlado je bilo 18.000 slovenskih otrok na Koroškem brez slovenskih šol in brez slovenskega učiteljstva. Tako nasilno so raznarodovali naš narod in tako nasilno ga nameravajo raznarodovati nadalje! Vsi Nemci, kar jih šteje danes koroški plebiscitna cona, so povečini potuljeni Slovenci!

Pod našo sedanjo jugoslovansko vlado imamo v koroški plebiscitni conji 3 meščanske in 82 ljudskih šol, skupno 85 ljudskih šol.

V te šole pohaja 12.841 otrok, in sicer:

Šolski okraj Borovlje	2616 dečkov in 2579 deklic.
Šolski okraj Velikovec	3891 dečkov in 3755 deklic.

Na teh šolah je poučevalo 146 učiteljev in 107 učiteljic, skupno 253 učiteljev in učiteljic.

V prvih vrstah za narodno in državno stvar na Koroškem se je pri plebiscitu borilo slovensko učiteljstvo, zato je pa sedaj tudi najbolj izpostavljeno nemški maščevalnosti.

Da delo slovenskega učiteljstva in njega velike žrtve dela pri plebiscitu niso imele onega uspeha, ki bi ga pri tej veliki požrtvovalnosti moralo imeti, je krivda v tem, ker ni imelo na Koroškem učiteljstvo ne narodni delavci one opore v naši javnosti, ki bi jo pri tako važnem vprašanju moralo imeti; ker so stankarski boji narodu absorbirali sposobnost pravega pojmovanja za narodna-obmejna vprašanja in za pomoč bratom ob meji v njihovem boju; ker je notranja državna politika in so notranje državne razmere sproti uničevale vse uspehe naših narodnih delavcev na plebiscitnem ozemlju.

Kako zgodovinsko dalekosežnega pomena je bil za naš narod in našo državo 10. oktober in koliko se je z dnem 10. okt. 1920 poslabšal naš položaj, se zaveda šele sedaj naša javnost.

Sedaj šele govori naše časopisje jasno:

„Naša javnost niti ne ve, kaj smo 10. oktobra na Koroškem izgubili ne samo v narodnem in političnem, marveč tudi v gospodarskem pogledu. Koroško je imelo za nas v industrijskem pogledu poseben pomen. V Železni Kaplji in v Pliberku smo izgubili svinčene rudnike, (v vrednosti 4 milijard), ki so poleg enakih rudnikov v Srbiji (ki so v rokah francoskega kapitala!) in neznatnih plastij v Bosni dajali možnost za ustanavljanje manjših industrij, ki bi nas rešile uvoza gotovih nujnih proizvodov od zunaj. V Reberci je izgubljena moderna tovarna sulfid-celuloze (ki je bila že v slovenske roke prešla), a s tem je izpodrežano obratovanje našim papirnicam v Vevčah, Radečah in v Zagrebu, ker jim sedaj preostane za dobavo celuloze le še tovarna v Drvarju v Bosni, ki je pa pod državnim sekvestrom zmanjšala produkcijo in vsled prometnih razmer ne more redno odpravljati svojega proizvoda. Najhuje pa je, da je vsled tega izida na Koroškem prišla v nevarnost največja in najmodernejša železna industrija v Jugoslaviji: na Jesenicah in jeseniška železnica sama, ki lo skušajo dobiti v roke Italijani. To je bil tudi glavni razlog, da so Italijani tako intenzivno podpirali Nemce na Koroškem. — Kaj smo v stratežnem oziru izgubili z Velikovcem, ki obvladuje dravsko dolino, se trenutno morda podcenjuje, toda v bodočnosti bi se utegnili tu raztezati meja Germanije, proti kateri si bo vsak narod zagotovil čim ugodneše stratežne meje, nosebno pa bi to morala storiti Jugoslavija.“

Samo en izhod je dan: Pogledati bridki resnici v obraz in vsa naša bol naj se zlije v neumorno delo za osvobodjenje naših zaslužjenih bratov in oropane zemlje.

Zgodovina je pravična sodnica in maščuje vsako nasilje — često po dolgih vekih. Pripravljajmo tla za dan maščevanja — v naši državi in izven nje!

Naše vlade dolžnost je, da bo znala našim rojakom izven državnih mej preskrbeti potrebnih narodnih garancij in sredstev, da si bodo lahko ohranili svoj jezik.

Nas v državi pa čaka drugo delo: Dokler bo živela zavest v našem narodu, da je Koroška in druga slovenska zemlja izven države tudi naša last, toliko časa nam je upati, da jo dobimo nazaj. Vsak naš državljan naj pozna našo narodno zemljo izven države še boj nego ono v državi sami!

In to seme naše narodne zavesti vsadimo že v mladino. Dokler bo živela Koroška v srcih naše mladine, toliko časa je Koroška še vedno naša, kajti žar ljubezni do neosvobojene domovine vzplamti često v drugem ali tretjem rodu naroda; tedaj se realizirajo ideali pradedov, ker so jih z ljubeznijo gojili v dovtetnih srcih mladine.

Učiteljstvo, — usoda naših neosvobojenih bratov in oropane zemlje je v tvojih rokah!

Več iredentizma in več duha narodne ekspanzivnosti v naše šole!

ALPIN SPREITZ:

Podedovanje in vzgoja.

Činitelji ki jih je starejša fiziologija poznamenovala z izrazi »circumfusa. in »æsta« (klima, zrak, teren, način življenja, hrana), preobrazujejo človeški organizem

notom trainega vplivanja tako, da se stvori temperament. Svolstva raznih temperamentov so nam iz učnih knjig psihologije znana.

Analogen je vpliv vzgoje. Ona je moralničen medij in nie končni smoter ali rezultat je značaj, ki uravnava in usmeri naša delanja do gotovih načelih ki so podrejena nekemu vrhovnemu ali vodilnemu načelu.

Vzgoja v pravem pomenu besede ne obstoja samo iz naukov učiteljev in staršev. Pogovori, ki jih poslušamo, knjige ki čitamo, običaji in religiozni nazori učinkujejo na dušo kakor trajni čutni doimi na telo.

Te učinke se pa ne sme pretiravati, kot so to učili Jean Baptiste Lamarck in njegovi predniki v razvoju organizmov. Predstavljali so si deloma preveč nazorno fizične činitelje za ustvarjalce. V oprimu je en primer. Veliki vrat in trup žirafe je značilen slučaj. Znano je, da je žirafa najvišja žival. Živi v centralni Afriki in prebiva do pokralinah, koder je zemlja skoraj vsekdar brez moče in brez zelišč. Vsled tega se hrani z listem dreves, na katera se mora stegovati, če jih hoče z doletim, začrnelim jezikom smukati. Potom te navade so se li srednje nove podaljšale in istočasno se je vrat razteznil tako, da brez privzdiganja zadnjih nog lahko doseže višino 6. metrov.

Toda hitimo dalje. — Najgenialnejša vzgojna metoda in če se ista še tako prilagodi duševni konstituciji otrok, ne opravi ničesar če ima gojenec velike duševne hibe, ali je brez slehernege prirodnega daja.

V nastopnem hočemo ugotoviti, v kolikor so pretiravali ali precenievali v zadnjih stoletjih na eni strani pedagog vpliv vzgoje na drugi pa razni misleci podedovanje na duševni razvoj človeka. Cartezus, (René Descartes) znameniti francoski mislec 17. stoletja, oče dualističnega svetovnega naziranja, ki priznava neodvisnost duha in materije, ter shvata mehanično svetovno naziranje z dogmami cerkve, je smelo trdil, da je zdravi človeški razum v svetu tako enakomerno porazdeljen da je vzrok duševnih razlik iskati edino v tem dejstvu ali razloku, ker usmerjajo ljudje svoje misli na razna torišča. — Ta enostranski nazor je nato senzualizem, filozofska struja, ki izvaja vse višje zavestne vsebine (Bewußtseinsinhalte) edinole iz čutnih zaznav, v svoji mrznosti proti vsem kar je veljalo za prirojeno še pretiraval.

Predstavnik angleške filozofije in empične psihologije v 18. stoletju, John Locke je bil mnenja, da je novorojen otrok nekakšna tabula rasa (nepopisana tabla) in je zatiral, da so si ljudje le vsled vzgoje različni. Po njegovem nazoru pride na 100 ljudi 80, ki so vsled svoje vzgoje človeški družbi koristni ali škodljivi, in so slabi ali dobri. — Ta nazor bi bil popolnoma pravilen le, če je premisa pravilna. — Deteta istovetiti s »tabula rasa« je dopustivo le v pesniških izrazih.

Neoporečno delstvo je, da otroci že tudi v zorni mladosti različno sprejemajo čutne doime in sicer po individualni duševni konstituciji. Otroci ni pasiven pri čutnih doimih temveč aktiven, kakor vsak organizem. Razni otroci reagirajo na iste čutne doime različno.

Claude Adrien Helvetius, francoski mislec (1715—1771) je trdil, da so vsi ljudje enaki in rojeni vsi z enakimi darovi. Razlike povzročajo le vzgoja. Ta nazor je

precej sličen tudi s tozadevnim komunistov in socialistov, a z gotovimi izpremembami. Helvetius je razvil s trmo glavostjo in verno silo, ki vzbujala iznenađenje, paradoksnost trditev da med ljudmi dejanski ni razlike, ne v tenkosti čutnih organov, ne v zmožnosti spomina in v jakosti pozornosti in da so vsi zdravi ljudje zmožni za polet v najvišje miselne sfere. Po njegovem nazoru izvira duševne razlike iz okolnosti. — Znano je, da so njegovo delo 'De l'esprit' (Paris 1758) vsled pričujoče kritike vsega obstoječega v cerkvi in državi na povelje parlamenta l. 1759. zažgali.

Važno je, pripisovati vzgoji le toliko, kot ji po resnici in pravici pre. »Uveljavljati se morajo pravice prirojenih duševnih darov« pravi znameniti francoski mislec Théodule Ribot. (roj. 1839.) v svojem velikem delu »Die Vererbung Psychologische Untersuchung ihrer Gesetze, ethischen und sozialen Konsequenzen.« (Nemški prevod od dr. Hans Kurella, Leipzig, Wigand, 1895.) — Prirojenost in podedovanje pomena tukaj isto. Ne da bi se tukaj natančneje potali z raznimi hipotezami in teorijami o podedovanju, kralji to spada v strokovno razpravo, hočemo le nekaj splošnih rezultatov označiti, ki jih je dosegla ta panoga znanstvena raziskavanja.

1. Čim globlje se nekaj v organizmu zasaia, tem lažje se podeduje. Običajno se prenašajo na potomce (rabljeno v najširšem pomenu besede) takšne posebnosti in takšna svojstva, ki jih lahko smatramo kot posledice dolgotrajnih, nele telo temveč tudi splošnih stanj spreminjajočih vplivov. — Tako bi si imeli tolmačiti prirojene kali bolezni (tuberkulozo, živčne bolezni, duševne hibe.) Včasih podedovalne lastnosti ne pridejo takoj v prvi generaciji do razmaha, temveč preskočijo več generacij. (Atavizem.)

2. Lastnosti, ki jih je organizem pred kratkim pridobil, se navadno ne podedujejo.

3. Fizična svojstva se podedujejo lažje kot duševna, nesestavljeni duševni darovi (talenti) lažje kot takšni, ki si jih tolmačimo iz skupnega učinkovanja večih darov.

4. Našitve se podedujejo nagoni, nato čustvene dispozicije in čutne zmožnosti nazadnje intelektualne zmožnosti.

5. Le elementarne oblike in dispozicije se podedujejo.

Dognalo se je, da na drugo generacijo ne pridejo potomci podedovanja takšna svojstva, ki so nastala vsled vaje, nedelavnosti ali telesnih potvorb. (Weismann, Aufsätze über Vererbung, Wiesbaden.) V drugem slučaju bi se otroci očeta, ki je recimo izgubil vid ali gotove ude pri kakšni nezgodi ali v vojni, tudi rodili brez oči, udov i. t. d.

Prirojenost ima večjo ali manjšo nedolžnost in zavislo predvsem od individualnega duševnega ustroja.

Večina duševnih darov smatramo kot kompleks gotovih elementarnih zmožnosti, ki vsaka lahko nastane v raznih kombinacijah. Tako je lahko težnja za nabiranje (Sammeltrieb) element za nastoj nadarjenosti spekulanta ali naravoslovca. Vzgoja, milje in način življenja usmerja pretežno razvoju duševnih darov in njih kombinacij. Pogostokrat je združenih več duševnih darov v enem človeku. Cezar in Napoleon nista bila samo genialna vojska, temveč tudi modra državnik. Takšnih primerov bi lahko našli nebroj.

Za izvor nadarjenosti pride še v poštev križanje svojstev staršev. Znan je Goethejev izrek: »Vom Vater hab ich die Statur, des Lebens erstes Führen, Vom Mütterchen die Frohnatur, die Lust zum Fabulieren.« — Čim sličnejša so svojstva staršev, tem večje duševne ničle so potomci! Znano je dejstvo, da so otroci iz strogega sorodstva več ali manj slabotni na umu in telesu. Pri rastlinah že narava vsled raznih priprav in omeitev čudovito enmo poskrbi, da ne pride do plodovitosti in v istem organizmu. — Če kratko le navedem ustroj prašnikov in pestičev (Pruillacae) kjer je popolnoma izključena samooploditev in je možna le tuja oploditev.

Strogi nasprotniki nauka o podedovanju danes pravzaprav ni več, ker je vsled razvoja moralne pedagogike in pedagogike patologije marsikaj po izkustvu dognano, kar je tvorilo nekda polje duševne spekulacije. Le nekateri enostranski pedagogji noveličujejo »semogčnost« vzgoje.

V diskusiji so nasprotniki nauka o podedovanju postavili sledečo dilemo: Htotež o podedovanju je nevzdržljiva, če se razlikujejo otroci od staršev v moralih. — Otroci so slični staršem, in čemu je potem treba iskati drugih vzrokov kot vzgojo? — Menda nam ne bo potrebno dokazovati, da je to očitni sofizem, ki se opira na nav-

dejstvo resnico. — Gall stvaritelji danes že revidirane frenologije, ki uči, da so duševne zmožnosti, kreposti in abnormalnosti razporedene na gotovih točkah možgan in se takšna značilna svojstva že vidno izražajo zasluži priznanje, da je vzlic predhodkom svojega časa izvrstno opazoval in dokazoval, da so lastnosti pri vseh individuih iste, spetne raznolike in razno stopnjevane, kar je splošni polaj pri vseh organizmih. — Če povzamemo le nekaj primerov: Ptice pevke imajo vsekar isto kittedo svojega spetia, a zvok, obseg mik in varnost glasa se pri raznih znatno razlikuje. Pirquin je dognal pri konjih in psih največje razlike v temperamentu in inteligenci, od blaznosti do slaboumnosti. — Pozleimo še malo v biografije nadrednih duhov.

Te nam kažejo, da je vzgoja učinkovala na veeume včasih prav neznatno nekaterikrat celo povzbujo včasih pa celo nič. Iste so hodili svoja pota. — Znano je, da je d' Alembert, brez pravih prijateljev, brez sredstev, prezret od svoje krušne matere, tovarišev in učitelja le vzrasel, ter postal s 24. leti član akademije znanosti, s katerim imenovanjem se je šele pričela njegova slava. Tudi veliki revolucionar pedagogike, Rousseau je vodil v svoji mladosti burno življenje brez sleherne smotrene vzgoje. Newton se ni nikakor odlikoval v šoli. Imeli so ga za pravega ignoranta. Slavni botanik Linne je tudi kot otrok veljal za neumneža. Veliki naravoslovec Aleksander v. Humboldt je v šoli le neznatno napredoval. Bil je neokreten in počasen v mišljenju in šele v poznejših letih si je pridobil z železno voljo razvijačo nadarjenost in pridnostjo ogromno znanje. Slavni francoski pisatelj Diderot je bil pravi križ svojih staršev. Veliki pedagog Pestalozzi je bil kot deček jako neokreten in okoren. Njegovi součenci so ga imenovali le »Heinrich Plummsack.« Bil je popolnoma anatičen in je ostal dolgo pod povprečnostjo. V pravopisu in pisanju je bil sila neokreten in horniran. Starejši Dumas, Zola, Balzac in še mnogi drugi pisatelji so bili prav slabi in slabovzgojeni učenci. — Ni naša naloga in popolnoma nemogoče je, izčrpan našeti vse velmože, ki v mladosti nikakor niso pokazali kaj so, kaj bodo in kakšne kulturne vrednote bodo zmožni ustvarjati!

Koliko pa je zopet mislecev, umetnikov in iznajditeljev, ki so že v rani mladosti razodeli genialnost ter ustvarjali trajne kulturne dobrine! — Torquato Tasso je govoril že s 6. meseci. Haller je pridigoval že v 5. letu svoje starosti. Mozart je komponiral že s 4 leti melodije in z 12. letom že 1. opero. Michel Angelo je že kot nežen otrok pokrtil stene in veže s skicami. Dante se je zaljublil v Beatrico in si posklanjil pesmi v svojem 9. letu. Lope de Vega in Calderon sta pričela pisati že z dvanaštim leti komedije. Blaise Pascal, znameniti francoski mislec in matematik, le bale že v 11. letu svoje starosti revidiral geometrijo svojega časa! Deistvo pa je, da je dal prvi veliki donos matematiki v 17. letu svoje starosti.

Naš nam ti zglede zadostujejo. — Uvidevamo, kakšno neznatno vlogo igra včasih vzgoja poleg velikih duševnih darov. Vpliv vzgoje nikdar ni absoluten in ima največji in odločilni učinek le na srednje nadarjene in povprečne narave. Dobro pozorujete to Théodule Ribot. Mislimo si razne stopnje inteligence razvrščene v lestvici, ki pričena pri idiotih in seže do genialnosti. Pri idiotih vzgoja sploh ne vpliva ali le tako neznatno, da sploh ne pride v poštev. Čim bolj se bližamo srednjim stopenjam, tem značilnejši je vpliv vzgoje. Vzgojni vpliv doseže višek pri srednjih naravah, ki vsled moralne brezbarvnosti postajajo to kar okolnosti in slučaj iz njih stvorijo. — Vzgoja je vsota navad. Pri civiliziranih narodih predstavlja vzgoja komplicirano in skrbno stavbo. Mnogo vzgojnih načel in dobrin je stalo človeštvu večstoletnih naporov in delo nebroj generacij. Prav pravi veliki češki zgodovinar Havlicek Borovský. »Človeštvo potuje vselej za tri korake naprej in istočasno za dva koraka nazaj.«

V kulturnem človeku se mora potom mnogih umetnih in umetelnih sredstev ustvariti nekako takorekoč druga narava, ki ima nalogo da absorbira več ali manj prvotno, bestialno naravo. Pri mnogih je vzlic najboljšim metodam to početje danajdno delo. Koliko je ljudi iz najodličnejših hiš, ki so bili vzgojeni po najboljših metodah, a vendar izgleda pri njih vzgoja le kot kakšen »svetel firnež«, ki pokrije komaj površino! — Pri prvem, izvanrednem dovodu pa se razodeva prvotna, bestialna narava kar najočitneje! »Do moga se ti zdi, da poznaš svojega bližnjega, vidiš si ga na svatbi in na sedmini; pa izbruhne besedo ponevedoma v strahu, v sili, v čeznaturni radosti — in pred teboj

stoji vse nekdo drugi, tuček, ki ga nisi se nikoli srečal človek, ki je podoben tebi, vsem in nikomur.« (Ivan Cankar, Iz »Podobe iz Sanj.«) Moderni psihologi razločujejo le dva bistvena tipa temperamentov. Ljudje so: plastični ali oblikujoči in nevpogljivi, trdi. Prvi tip ljudi je najbolj dostopen vzgojnim vplivom. Vzgoja ima navidezno lahko delo. Vprašati pa se moramo, ali trajno? Ako je milje, v katerem se ljudje takšnega tipa kretajo, izvrsten in ugoden, tedaj in le tako dolgo zaznamuje vzgoja uspehe. V drugem slučaju pa so vzgojne dobrine podvržene spremembam. Takšni ljudje so pod zunanimi pritiski zmožni vsakovrstne preobrazbe v zasebnem in javnem življenju. V tem pogledu ima Schopenhauer prav: značal se ne izpremeniti!

Drugi tip ljudi je bolj nedostopen vzgojnim vplivom, a potem res metodične vzgoje zaznamuje ista trame uspehe.

»Jaz skušam viliti nekaj železa v dušo otrok.« je dejal neki angleški učitelj Guizotu, ko je ta obiskoval šole Velike Britanije. »Kje so pri nas učitelji in programi, ki bi udeležili tak sen?« vprašuje moderni francoski mislec Gustave Le Bon.

Ne moremo se dovolj načuditi kakšnih grozodeistev so zmožni visoko kultivirani in civilizirani narodi v časih vojne: c'est la guerre. — Z upravičenostjo pravi veliki zgodovinar Carlyle: »Civilizacija je le ovoč, pod katerim bestialna narava človeka v infernalni žerjavi tli.«

Teh deistev ne smemo pozabiti, in misliti, da je vzgoja čudotvorna. S tem pa nikakor ne podcenjujemo domena vzgoje. Šal smo vendar potem vzgoje postali to, kar smo — kulturni narod.

Iz naše organizacije.

Društvene vesti.

+ Ljubljansko učiteljsko društvo zboruje v soboto, 23. oktobra 1920 na šoli pri sv. Jakobu ob 6. uri.

Dnevni red: 1. Učiteljstvo in šolstvo v turkistanski sovjetski republiki. (Poroča tovariš Emil Adamič.)

2. Poročilo tovariša blagajnika.

3. Predlogi in nasveti društvenega odbora.

4. Slučajnosti.

Poistoštevne udeležbe pričakuje odbor.

Iz Jugoslavije.

— Novi okrajni šolski nadzorniki. Ker je ministrski svet razveljavil imenovanja okrajnih šolskih nadzornikov za bivšo Kranjsko, ki jih je samovoljno imenoval poverjenik za prosveto dr. Verstovšek, je minister prosvete imenoval nove okrajne šolske nadzornike, in to: za šolski okraj Črnomelj Konrad Barle, nadučitelj v Črnomlju; za šolski okraj Novo mesto Janko Grad, okr. šolski nadzornik Novo mesto; za šolski okraj Krško Ljudevit Stiasny, dosedanji šolski nadzornik v Krškem; za šolski okraj Kočevje Josip Novak, dosedanji šolski nadzornik v Kočevju; za šolski okraj Litija Avgust Pirc, učitelj v Ljubljani; za šolski okraj Kranj Vilibald Rus, šolski vodja v Kranju; za šolski okraj Radovljica Josip Turk, šolski ravnatelj v Logatcu; za šolski okraj Kamnik Matko Kante, okrajni šolski nadzornik v Kamniku; za šolski okraj ljubljanska okolica Andrej Rapč, učitelj v Ljubljani; za mesto Ljubljano in za vse meščanske šole na bivšem Kranjskem Makso Hočevar, strokovni učitelj v Ljubljani. Imena novih nadzornikov prinaša tudi »Narodna Prosveta«. Dekreti za imenovanje okrajne šolske nadzornike so že poslani.

— Imenovanja okrajnih šolskih nadzornikov so izvršena. Minister prosvete se je trdno držal načela, da ne preze podrejenih oblasti in je za nadzornike imenoval samo one, ki so bili vsebovani v predlogih na seji višjega šolskega sveta. Dasi so nekateri nadzorniki imenovani proti volji in mišljenju večine slovenskega učiteljstva, vendar je izginil iz ministrove liste nadzornikov glavni madež, ki ga vsebuje nadzorniška lista poverjenika za uk in bogočastje v Ljubljani, t. j. nadzornik Simon, katerega imenovanje bi bilo po prevratu v vsaki drugi državi — nemogoče. Do danes nismo o tem slučaju javno razpravljali, vendar so se naši zastopniki vztrajno in konsekvntno borili proti imenovanju Simona za nadzornika v Jugoslaviji. O listi sami ne bomo govorili, ker učiteljstvo dobro samo pozna svoje moze in nasprotno tudi novoimenovani nadzorniki dobro vedo, v koliko jim je računati s tem, da bodo živili zaupanje učiteljstva. Korek nosti ministrovega imenovanja ne moremo oporekati, ker se je minister trdno držal določil zakona in je pri tem tudi upošteval sodoobčo pokrajnske šolske oblasti, hkrati je pa s svojo delno izpremembo nadzorniške liste ljubljanskega poverjenika za uk in bogočastje popravil pristne sprejete predloge viš. šol. sveta in krivico, ki se ji je zgodila na podlagi nepravilno sestavljenega višjega šolskega sveta v Ljubljani in nepravilno in pristojno vpoklicanih zastopnikov v njem. Vse te nepostavnosti in pristranosti smo konstatirali že po imenovanju Verstovškovih nadzorni-

kov. Kljub temu pa ne moremo prezreti naših načelnih zahtev, da bi jih zopet ne poudarili: 1. Zahteva organiziranega učiteljstva je, da se imenovanje nadzornikov ne izvrši brez organizacije, še manj proti volji organizacije, ker so nadzorniki določeni za to, da nadzorujejo in imajo opravka z učiteljstvom, s katerim spozumno naj bodo torej tudi imenovani; 2. Načelna zahteva učiteljstva je, da si samo voli nadzornike, ki naj bodo v pedagoško - didaktičnem oziru odgovorni edino okrajnim, oziroma pokrajnskim učiteljskim konferencam (skupščinam); 3. Da se uveljavi demokratično načelo dostopa vsemu učiteljstvu do nadzorniških mest in proste konkurence pedagoških zmožnosti, vztraja učiteljstvo pri razpisu nadzorniških mest. — Za ta načela se ima učiteljstvo boriti še nadalje! Nikakor ne mislimo podpirati anarhije v državni upravi, ampak se hočemo boriti za čimprejšnjo uveljavljenje rednih upravnih razmer in stalnih načel v državni šolski upravi. Vprašanje, v koliko učiteljstvo prizna nove nadzornike, pa prepuščamo učiteljstvu in v prvi vrsti novoimenovanim nadzornikom samim, držče se načela: da se vnanje priznanje pridobi lahko tudi z nasiljem, drugo je pa, če si osvoje priznanje v srehi učiteljstva. Če bodo novi nadzorniki zastopali trezne zahteve in interese učiteljstva, bodo tvorili eno z učiteljstvom in pravo vez med šolsko oblastjo in učiteljstvom — v tem slučaju bodo našli tudi v vrstah učiteljstva trdno, nepristrano in zanesljivo — oporo.

— Odlični gost — tov. Jovan P. Jovanović v Ljubljani. Od pretečenega petka imamo v naši sredi v Ljubljani odličnega gosta, ministerjalnega tajnika tov. Jovan P. Jovanovića v Beogradu, ki je sedaj nameščen v Beogradu v ministrstvu prosvete. Z veseljem srcom smo pozdravili v naši sredi milega nam gosta, starega znanca našega in prijatelja. Tov. Jovanović je bil prvi srbski učitelj, ki je ustvaril vez med slovenskim in srbskim učiteljstvom. Leta 1905, ko je prišel k odkritju Prešernovega spomenika, je prispejal tudi v misliji, da ustanovi stalno vez med slovenskim učiteljstvom v Avstriji in učiteljstvom v Srbiji. Udeležil se je l. 1908. tudi učiteljske skupščine v Radovljici in je pripeljal s seboj še druge tovariše - organizatorje iz Srbije. Tu je že leta 1905. vložil prvo kal ujedinenja jugoslovanskega učiteljstva v Sloveniji. Tov. Jovanović je bil svojedobno urednik »Prosvete« v Kragujevcu in pozneje tamošnji župan. Naj mu ostane bivanje v naši sredi sedaj, med osvobodnimi državljani prijetno ter želimo, da pride zopet skoro med nas, ker nam bo vedno dobrodošel!

— Pozdrav macedonskega učiteljstva slovenskemu učiteljstvu. Ljubljansko poverjeništvu UJU je prejelo sledečo brzojavko: Prilep, 14. oktobra. Na djeu ujedinenja jugoslov. učiteljstva drugovi i drugarice naše divne Macedonije ostvarjajo današnji ideal našeg plemena (na temelju krvnog sorodstva i bratske ljubavi u tom poslu grle Vas. — Spasuje Hadži Pepović, član glavnog odbora.

— Šolski program in stališče socialne demokracije v Sloveniji do javnih nameščencev. Izvršni odbor socialno - demokratične stranke v Ljubljani je izdal v 236 šte. »Napreja« proklamacijo s programom svoje stranke za volitve v konstituanto. Proklamacija je naslovljena: Slovenskemu delavskemu ljudstvu k volitvam v konstituanto! Program je zanimiv po vsej svoji vsebini za orientacijo gibanja mas v naši novi državi pri bodočih volitvah. Za naš list, kot informativno glasilo, pride v poštev le stališče te stranke do šolstva in do našega stanu, kateri točki zasledujemo pri vseh strankah. Prinašamo obe točki, ki se glasita dobesedno sledeče: Vsaka reforma bo le tedaj uspešna, če se je bo znalo ljudstvo prav poslužiti in zaradi tega je dobro šolstvo mujen pogoj vsakega napredka in končne osvoboditve delavskega razreda. Zahtevamo torej temeljito šolsko reformo, ki naj predvsem osvobodí šolo vseh vplivov kapitala, cerkve in militarizma in jo napravi sposobno za zdravo vzgojo naraščajajo in za razširjanje in utrjevanje resničnega in koristnega znanja. Vsakemu nadarjenemu otroku brez izjeme mora biti pot do najvišje izobrazbe: za to je treba ne le da je pouk brezplačen, da dobe šolski otroci vsa potrebna učna sredstva, ampak tudi sredstva brez katerih je uspešna pouk iluzoričen, torej hrano, obleko, prosto vožnjo, prosto zdravljenje in zdravila, in ker zahtevajo razmere tudi stanovanja. Otroška in mladinska zavetišča, dijaški domovi, dijaške kuhinje morajo vsej sposobni mladini omogočiti pristop do vse kulture in do vsega posamezniku in narodni celoti enako potrebnega znanja. — Tudi javni nameščenci vseh strok, ki so v mnogih slučajih še v slabšem položaju, kakor ročni delavci, so imeli doslej le v socialnih demokratih odkrite in resne zagovornike, ker vkljijo tudi v njih izkoriščane člane delavskega razreda. Naše meščanske stranke so se branile uvedbe moderne službene pragmatike za uradnike in uslužbence, ker hočejo, da ostanejo gmotno in duševno odvisni ne le od svojih delodajalcev, ampak tudi od političnih strank.

— Zavarovanje učiteljstva v Jugoslaviji za slučaj smrti. Društvo, ki ima ta namen ni med slovenskim učiteljstvom novo in je že zdavnaj ustanovljeno, vendar se je delokrog tega društva dosedaj raztezal le na Slovenijo. Zove se »Jubilejska Samopomoč«. Na občnem zboru

dne 27. avgusta 1920 je razširilo to društvo svoj delokrog na vso Jugoslavijo. V današnji številki prinašamo izpremenjena pravila, s katerimi izpremenjena in razširjena društvo svoj delokrog. Opozorjamo učiteljsvo na to izpremembo in pozivamo učiteljsvo, da se zainteresirajo za to gospodarsko društvo in prijavijo v čimvečji meri svoj pristop k društvu. Posebno opozorjamo na to predsednik okrajnih učiteljskih društev, da stavijo informativno in agitacijsko poročilo o tem stanovskem društvu na dnevni red prihodnjega zborovanja, da društvu v čimvečji meri pomozimo njega člene in okrepimo gnetni in s tem socialni položaj našega stanu.

— **Ptujsko mestno učiteljsvo** je imelo dne 22. septembra t. l. skupno konferenco in je sprejelo soglasno sledeče resolucije: 1. Ptujsko mestno učiteljsvo globoko obžaluje začasno ukinitje mestnega šolskega sveta v Ptuj in podrejenje mestnega ljudskega in meščanskega šolstva ptujskemu okrajnemu šolskemu svetu, ker je mestni šolski svet nad vse postrtovalno in uspešno deloval za procvet in razvoj narodnega šolstva mesta Ptuj, ki je bilo do prevrata popolnoma ponemčeno. Kolikoga pomena je bilo delovanje mestnega šolskega sveta za obmejno, prej ponemčeno mesto v narodnem oziru, morejo preceniti te tisti, ki poznajo obmejno narodnostne razmere. 2. Ptujsko mestno učiteljsvo odločno protestira proti razpustu mestnega šolskega sveta in zahteva, da se da mestu Ptuju zopet mestni šolski svet v interesu narodnega šolstva v obmejnem mestu. 3. Ker je mestno učiteljsvo brez zastopnika v okrajnem šolskem svetu zahteva, da se da mest. učit. zastopnika v okr. šolskem svetu za čas, dokler ima okr. šolski svet agende mestnega šolskega sveta. Glede stanovanjskega vprašanja je ptujsko mestno učiteljsvo edino v tem, da se naprosi ptujski mestni svet, da odkaže v zmislu zakona o izpremembah in izpopolnitvah zakona o narodnih šolah z dne 19. aprila 1904, razglašen v Uradnem listu št. 144, 1919, mestnemu učiteljsvu brezplačna stanovanja in ogrev ali povračilo za to v denarju.

— **Pričetek šolskega leta 1920/21 na ljubljanskih obrtno - nadaljevalnih šolah.** Na obrtno-nadaljevalnih šolah v Ljubljani se prične šolsko leto 1920/21 v nedeljo, dne 17. oktobra 1920, z vpisovanjem od 9. do 11. ure dopoldne, in sicer: 1. za strokovno nadaljevalnico za mehansko tehniške obrti v vodstveni pisarni I. mestne deške ljudske šole v Komenskega ulici št. 19; 2. za strokovno nadaljevalnico za stavbne obrti v vodstveni pisarni II. mestne deške ljudske šole na Cajzovi cesti št. 5/1; 3. za moški oddelke strokovne nadaljevalnice za umetne in oblačilne obrti v vodstveni pisarni IV. mestne deške ljudske šole Na prulah št. 13/1; 4. za ženski oddelke strokovne nadaljevalnice za umetne in oblačilne obrti v ravnateljski pisarni I. mestne deške meščanske šole na Sv. Jakoba trgu št. 1; 5. za splošno obrtno nadaljevalno šolo v vodstveni pisarni III. mestne deške ljudske šole na Erjavčevi cesti št. 21/1. Vajenci in vajenke se morajo pri vpisu izkati z odpustnico ljudske šole ter prispevati 10 K vpisnine za učila. Pouk se prične prihodnji teden. Katere dneve se bo poučevalo, naznani vajencem in vajenkam pri vpisu šolske vodstvo, ki daje vsa podrobna pojasnila. Obisk obrtno - nadaljevalnih šol je za vajence in vajenke v zmislu 3. odstavka § 99. b) obrtnega reda obvezen. Delodajalci in delodajalke so dolžni skrbeti za redni šolski obisk. Proti onemu, ki bi to svojo dolžnost zanemarjal, se bo kazensko postopalo.

— **Učiteljsvo obrtno nadaljevalno šole v Celju** bo prejemalo v šolskem letu 1920/21 kot nagrado za pouk od 1 tedenske ure na mesec in sicer kvalificirano 65 K (1 ura + 16.25 K) brez špita pa 60 K (1 ura + 15 K). Pouk se prične v nedeljo, dne 10. oktobra t. l. — V Ljubljani bo prejemalo kvalificirano učiteljsvo 80 K in nekvalificirano 65 K od tedenske ure. Uredn.

— **Neokusnost »Slovenskega Naroda«.** Dne 19. t. m. je priobčil »Slovenski Narod« notico s Koroskega v kateri javno sramoti nekega našega tovariša in tovarišico — strahopetca. Če že po stanovih pričnemno presoja odhod naših ljudi s Koroske, potem bi dali mnogim drugim, ki se niso niti pol tiliko eksponirali, kot se je naše učiteljsvo na Koroskem, prvenstvo pred učiteljsvom. Vendar se nam zdi skrajno ne-

okusno razpravljati v sedanjem času o takih stvarih in na podlagi posameznih slučajev jemati javno ugled celemu stanu. Posebno neokusno je to za onega, ki ve, kako zbegana navodila in kake direktive so dajale naše centrale iz Ljubljane svojemu uradništvu na Koroskem takoj po neugodnih vesteh o izidu plebiscita. Naše uradništvo ima pač pravico do dvoma, da bi našlo v naši javnosti in pri merodajnih činiteljih ono upoštevanje in zaslombo, ki jo rabi v takih trenotkih. O kakem zasiguranju in garanciji za poznejšo eksistenco, kadar se vrže naše ljudi v ogenj za narodno stvar — ni niti govora. Naša javnost in naši vladajoči činitelji iščejo le politične strankarje, oni pa, ki so se eksponirali na Koroskem za narodno stvar, naj si iščejo nadaljne eksistence — sami! To je bridka preiskušnja, ki jo bo preiskusila večina koroskega uradništva sedaj že v drugo. Potem se bo pa našel kak gospod, ki bo »z visokega stolca« javno vrgel še krivdo o neugodnem izidu plebiscita na naše uradništvo in učiteljsvo. — Brezplodno sramotenje, ki pada na naš stan potom notice v »Slovenskem Narodu«, pa tudi javno najodločneje obsojamo in najsi ga je zakrivili kdorkoli. Stvari ne koristite s takim pisanjem!

— **Nasilje Nemcev na naše učiteljsvo na Koroskem.** Listi poročajo daevno o nasiljih, ki jih Nemci počenjajo nad našim učiteljsvom na koroskem. Najbolj v želodcu je borovelskim nemškutarjem predsednik Narodnega sveta naš učitelj Mahkota. Proti temu je naperjen ves njihov gnjev, in javno govore, da se mu bodo krvavo maščevali. Dne 13. t. m. so mu nabili na hišo mrtvaško glavo in prizgali poleg nje svečo.

— **Usposobljenostne preizkušnje za obče ljudske in za meščanske šole v Mariboru s slovenskim, oziroma s slov. in nemškim učnim jezikom** se prične pri podpisani komisiji na drž. moškem učiteljsku v Mariboru v jesenskem roku 1920, dne 8. novembra 1920. Pravilno opremljene prošnje za pripust k preizkušnji naj se po šolskih vodstvih pravočasno predlože okr. šolskim svetom, da bodo najkasneje do 25. oktobra t. l. v rokah izpraševalne komisije.

— **Solidarnost z ljubljanskim učiteljsvom.** Povejti smo: »Metliško in črnomljsko učiteljsvo je zborovalo 14. dne t. m. v Črnomlju in soglasno sklenilo, da ne začne s poukom v obrtni nadaljevalni šoli prej, dokler se mu ne zagotovi 100% povisek nagrade za pouk priznane z naredbo deželne vlade za Slovenijo z 30. aprilom 1920, št. 209. Kje ste, drugi tovariši?«

— **Osrednje društvo jugoslov. profesorjev in verouk.** V »Jutru« z dne 17. t. m. št. 49. čitamo: »Osrednje društvo jugoslovanskih profesorjev je sklenilo na svojem ustanovnem zborovanju v Beogradu pri razpravi o reformi srednjih šol, da se odpravi verouk na višji srednji šoli kot obvezni predmet. S tem pridobi šola na času za v življenju potrebne predmete, verstvo pa nič ne izgubi, ker so izrabljali kateheti te ure večinoma za pridobivanje diaštva v svoje strankarske namene in se vsak kristian v štirih letih lahko do dobra nauči, kar mu je treba znati iz verstva. Neki crlovski profesor se je izrazil pri tozadevi ni debati, da ni treba, da bi se v višjih razerdih ubijal čas z dokazovanjem raznih bajk.«

— **Poverjenišvo za kmetijstvo v Ljubljani** nam je poslalo sledečo notico: »Učiteljem v vednost. Za prireditve kmetijsko - nadaljevalnega tečaja za učitelje, ki se je vršil na kmetijski šoli na Grmu od 19. julija do 14. avgusta t. l., je bilo kredita 20.000 K. Da bi se lažje izhajalo, se je prvotno na 5 tednov določeni tečaj skrajšal na 4 tedne, število učiteljev pa od 20 na 16. Kredit porabil se je sledeče: Za prebrano in vso drugo preskrbo učiteljev se je porabilo 15.640, za pouk 3050 K in za potnine, ki so se imele po razpisu z ozirom na razpoložni kredit omejiti le na »dejanjske« izdatke, pa 1011 K, iz katerega zneska so se dajale podpore od 20 K do 224 K. Prebitek 300 K se je določil za nakup strokovne knjige, ki se ima razdeliti med prizadete udeležence. Po tem zaključku se je porabilo za vsakega udeleženca v štiritedenskem tečaju nad 1000 K državne podpore. Zaradi tega nastaja za prihodnje tečaje opravičeno vprašanje — z ozirom na pojave nezadovoljnosti — ali bi ne ka-

zaio dajati znanprej učiteljem raje primerne denarne podpore na roko, da bi se omogočil obisk takih tečajev na Grmu, ki se prirejajo v interesu učiteljskega samega.«

— **Trgovsko in obrtno šolstvo v Sloveniji.** V svrhu, da se pospešuje trgovski, konzularni in obrtni študij, trgovsko - industrijsko in obrtno-znanstveno delo in praktična izobrazba obrtnikov in trgovcev v Sloveniji, se nabirajo pri javnih in zasebnih činiteljih prostovoljni prispevki k fondu za trgovsko in obrtno šolstvo v Ljubljani. V ta fond se steka tudi državni prispevek, določen v proračunu. Fond za trgovsko in obrtno šolstvo se bo uporabljal za ustanove in podpore slušateljem trgovskih učilišč, konzularnih akademij in obiskovalcem obrtnih učilišč v inozemstvu in na domačih zavodih, nadalje absolutom omenjenih šol zaradi nadaljevanja študij na inozemskih šolah, kandidatom za učitelje na domačih trgovskih in obrtnih učiliščih, v svrhu praktične ali znanstvene izobrazbe v inozemski trgovini, industriji ali obrtu in za pospeševanje trgovskega in obrtnega šolstva sploh. Nabiranje prispevkov za ta fond in njega uprava sta poverjeni odseku za upravo fonda za trgovsko in obrtno šolstvo v Ljubljani.

— **Poziv! Učiteljske vdove in sirote** z milostno pokojnino v Sloveniji, ki jo prejemale ali ne, predložite svoje neokolkovane prošnje na podpisano društvo do 6. novembra t. l., ker je mogoče, da bi znali dobiti potem kak draginski prispevek. V prošnji je navesti naslov in pošto; dalje koliko sedaj prejema mesečno, kakor tudi kak zaslužek še imajo. Opisati je na kratko uboštvo, ki ga naj da prosilec(ka) uradno potrditi šolskemu vodstvu, župniku ali županu. Društvo vpokoj. učiteljsva, v Ljubljani, Marjantova ul. št. 18, dne 14. oktobra 1920. — Predsednik.

— **Cena šolskih knjig.** Dodatna naredba poverjenišva za uk in bogočastje o cenah šolskih knjig določa, da velja naredba z dne 28. avgusta t. l., št. 330 za šolske knjige na ljudskih in meščanskih šolah ter tudi za učne knjige na srednjih in njim sorodnih šolah, za slednje z dostavkom, da je razen odobrene cene dovoljena kvečjemu 20% sortimentna doklada.

— **Kmetijsko-gospodinski tečaj** po deželi. Poverjenišvo za kmetijstvo priredi to šeset gospodinskih tečajev, ki bodo trajali od dne 15. oktobra do dne 23. decembra t. l. in sicer: v Dolenji vasi pri Ribnici, v Podbrezju na Gorenškem, na Vrhniki, v Ormožu in v Črni nad Prevaljami. V tečaje se sprejmejo dekleta iz bližnje okolice pa tudi od drugod, ako dobe v kraju samem ali pa v njezi bližnji okolici potrebno stanovanje.

— **Tajništvo »Jadranskega zbora«** v Ljubljani pozivlja vse bivše predsednike in člane Narodnih svetov v zasedenem ozemlju, da prijavijo nemudoma svoje naslove poslovalnemu odboru »Jadranskega zbora« v Zagrebu, Markov trg št. 6/1. Ker se vrši II. kongres »Jadranskega zbora« dne 31. oktobra in 1. novembra t. l. v Beogradu, na katerem se bo razpravljalo o vseh važnih političnih vprašanjih naše zasedene domovine, je nujno potrebno, da se vpošljejo te prijave pravočasno, ker le na ta način bo mogoče poslati pozvanim delegatom pozivne legitimacije za udeležbo na kongresu. — Tajništvo »Jadranskega zbora« v Ljubljani, Pražakova ulica št. 3/1.

— **Učiteljska tiskarna** v Ljubljani bo založila doprni kip prestolonaslednika Aleksandra, ki bo primeren za šole in tudi za privatne hiše. Kip izdelal kipar Repič, Dvorni maršal je poslal v ta namen Učiteljski tiskarni dve najnovejši fotografiji prestolonaslednika Aleksandra.

— **Članarina in darila za učiteljski konvikl.** Učiteljsvo deške in dekliške šole v Trbovljah namesto belih cvetk na mirovni dom ljubkega Karbita, sinka tovariša Karla Omerze, 70 K. — Hvala!

Neodrešena domovina.

— **Okrajni šolski sveti.** Gen. civ. komisarijat razglašja, da je oblast v Rimu sprejela njegov predlog za vzpostavitev vseh okrajnih šolskih svetov in da izide v kratkem tozadna odredba ministrskega predsedstva. Obenem sporoča tudi, da je sistemiziranje materialnega stanja goriškega in istrskega učitelja že blizu

svoji končni rešitvi, ker so se storili tozadeval koraki pri zakladnem ministru.

— **Sestanek socijalističnega učiteljsva v Trstu.** Dne 15. septembra t. l. so se sestali v Trstu zastopniki vseh socijalističnih učiteljskih organizacij Primorske, da se porazgovore o potrebi ustanovitve Zveze učiteljskih sindikatov na Primorsko. Sklenili so, da se skliče v kratkem v to svrhu ustanovna skupščina in so obenem določili delovni program tega dne. Po poročilih delegata furlanskih sindikatov, ki je govoril o spomenici, katera je bila predložena šolskim oblastim že meseca maja t. l., je bilo sklenjeno, da počakajo organizacije na odgovor še do 9. oktobra. V slučaju, da ne bi oblast odgovorila do tega termina, se smatra socijalistično učiteljsvo odvezano od vsakršnega obzira do nje in bo šlo po svoji poti. Z ozirom na znano odpustitev iz službe nekaterih učiteljev v Pulju, se določa, da se sestavi posebno odposlanstvo, katero naj zahteva od gen. civ. komisarijata, da se ti ukrepi prekličejo, ker so bili izdani iz političnih nagibov.

— **»Velikodušnost« laške justice.** V štev. 34. »Učiteljskega Tovarisa« z dne 9. septembra t. l. smo priobčili pod gorenjim naslovom notico, v kateri smo na kratko poročali o razpravi tov. Josipa Bužana iz Buzeta pred laškim voj. sodiščem v Trstu. Na to notico smo prejeli od g. dr. Vesela, ki je branil gori navedenega tovariša, popravek, ki ga radevolje prinašamo in ki se glasi: »Slavno Uredništvu »Učiteljski Tovarisi« Ljubljana. Doznajem, da u Vašem listu br. 34 od 9. IX. 1920 pod vestima iz Neodrešene domovine: — Velikodušnost laške justice je bilo pripočeno, da sam ja kao branitelj gosp. učitelja Josipa Bužan njemu preporučio, da ne sudjeluje dalje pri nikakvim kažnjivim akcijama proti Italiji, koja se je prama njemu njegovim rešenjem veoma »velikodušno« ponjela. To ne odgovara ni najmanje istini, što proisteče već iz samog logičnog mišljenja, da bi tme priznao kažnjivost delovanja gosp. učitelja Bužan, usled česa vojnički sud ne bi ga bio ni najmanje rešio. Tekom rasprave pobijao sam naprotiv sva naradanja vojničkog odvjetnika proti Slavencima te u mojoj obrani sam da pače istaknuo, da rešenje učitelja Bužana ne bi bilo nikakav velikodušni akt istoga, već naprosto sama pravica. Dalje sam tvrdio, da je uzaludno od nas Slavencima zahtevati promenu nacionalnog osećanja, jer bi istovetno bilo s pomanjkanjem karaktera, što nije u naravi Slavena. Usled mojeg nastupa kod rasprave bio je vojnički odvjetnik prisiljen, da predlaže rešenje iza kako je ipak nastojao, da nadje kakav argument u svojem poslatnem govoru. Da to odgovora istini, razabire se također iz taljanskog lista »Il Piccolo« od dne 3. IX. 1920, br. 253 Nuova Serie pod vesti o jugoslavenskoj propagandi, gdje se čita, da se je vojnički sud rešenjem gosp. učitelja Bužana pokazao u ovom slučaju velikodušnim, a ne da sam ja to istaknuo, a još manje nagovorio moga klijenta, da se ponaša kako u Vašem listu navedeno. Nadam se, da ćete ovaj popravek uvrstiti u Vaš list, ako Vam je do prave istine. Odličnim poštovanjem Dr. Vesela.« — Temu popravku dostavlja še tov. Bužan sledeče: »Ja potpisani Josip Bužan, učitelj, potvrđujem potpuno navode g. odv. dr. Gjorjja Vesela glede moje obrane pred vojničkim sudom te poričem najkategoričnije, da me je on savetao, da se zahvalim sudu odnosno da ne sudelujem pri nikakvoj kažnjenoj akciji proti Italiji. Predsednik vojničkog suda a ne moj branitelj nakon proglašenja presude istaknuo je, neka se ne bavim propagandom proti Italiji, koja je mojim rešenjem pokazala samo velikodušnost. Molim to slavno Uredništvo, da izvoli priopćiti i ovu moju izjavu, jer vašim dopisom izgleda, kao da sam ja moljakao i ulagivao se vojničkom sudu, što ni najmanje ne odgovara istini, jer je uopće proti mojem karakteru ulagivanje i moljakanje za pravicu. Budući se radi o mojem interesu, siguran sam da ćete popraviti Vaš dopis, pošto se radi o jednom Vašem drugu. Z odličnim poštovanjem: Josip Bužan.«

Izdajatelji in odgovorni urednik:
Fran Marolt.

Last in založba UJU. — poverjenišva
Ljubljana.

Tiska »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani.

Zavarovanje učiteljsva v državi SHS za slučaj smrti.

Pravila

društva »Učiteljska samopomoč«.

I. Ime društva.

§ 1.

Društvo se imenuje »Učiteljska samopomoč v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev«.

II. Namen društva.

§ 2.

Društvo ima namen, po smrti družtvenikov dati zakonitim dedičem podporo, da se obvarujejo pred najbližjo stisko in bedo.

Pravila

društva »Učiteljska samopomoč«.

I. Ime društva.

§ 1.

Društvo se zove »Učiteljska samopomoč« u kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca.

II. Svrha društva.

§ 2.

Društvo ima svrhu, dati posle smrti članova tog društva zakonitim naslednicima pomoč, da se očuvaju najveće bede i oskudice.

§ 3.

a) Po družtvenikovi smrti izplača — brez ozira na slučaj smrti — družtveno načelstvo po sprejemu uradnega mrtvaškega lista in družtvene sprejemne listine zakonitim dedičem tolikokrat po 2 K, kolikor šteje družtvo članov, čeprav do tega časa še vsi niso vplačali doneskov.

b) Pravico do podpore imajo:
1. Družtvenikova vdova, oziroma vdovec družtvenice;
2. po družtveniku-vdovcu, oziroma po družtvenici-vdovi otroci;
3. po družtvenikih, ki nmanjo otrok in niso oženjeni ali omoženi, zakoniti dediči,

§ 3.

a) Posle smrti svakog člana — bez obzira na uzrok smrti — isplati družtveno načelstvo, kad dobije zvanični izveštaj o smrti člana i kad primi njegove upisne družtvene isprave, zakonitim naslednicima toliko puta po 2 din, koliko broj družtvo članova, i ako do ovog doba nisu još svi članovi platili svojih uloga.

b) Pravo do potpore imaju:
1. Članova udovica ili udovac članice;
2. deca člana udovca ili članice udovice;
3. kad član (članica) nema dece i nije oženjen (ili udata), primaju potporu zako-

katero imenuje dotični društvenik v sprejemni listini ali v posebnem pismu društvenemu načelniku. Ako se oženi, oziroma omoži društvenik, izgubi ta izjava veljavo, če se oglasi v korist kakih drugih oseb kot ženi, oziroma možu in če po svoji poroki ne odloči drugače. Ako ni zakonitih dedičev, ali pa če se odpovedo podporni, pripada vsa dediču določena gotovina rezervni podporni zalogi.

c) Odstop ali ceslja društvenikovm dedičem pripadajoče podpore ni mogoč ter se tudi ne more rubiti.

III. Sredstva, da se dožene namer.

§ 4.

a) Vsak društvenik plača po smrti enega društvenika donesok za prihodnji slučaj smrti. Za prvi slučaj plača pri sprejemu v društvo.

b) Plaćati se mora tekom enega meseca po društvenikovi smrti, ki se razglasi v učiteljskih glasilih, oziroma se naznani društvenikom na njih stroške poštnim potom.

c) Ako se slučaj smrti ponavljajo pogosto drug za drugim, je treba te zneske na poziv društvenega načelstva odposlati v 14 dneh, oziroma tudi v 1 tednu po objavljeni smrti.

č) Društveniki, ki ne plačajo v teh obrokih dolžnih zneskov s pristojbinami vred, se izključijo iz društva po trikratnem brezuspešnem pismenem opominu v navadnih razmerah v vsakokratnih presledkih po 14 dni, a v nužnih slučajih po en teden ter izgube vse pravice društvenikov.

§ 5.

a) Da more društvo izpolnjevati svoje dolžnosti, četudi se hitro ponavljajo slučaj smrti, se ustanovi rezervna podporna zaloga.

b) V to plača vsak društvenik do meseca februarja vsakega leta 2 D; v rezervno podporno zalogo pripadajo tudi vsa doplačila društvenikov (§ 7.), darila itd.

§ 6.

a) Vpisnine se plača 5 D; ta se porabi v društvene izdatke.

b) Za upravne stroške plača vsak društvenik pri prvem slučaju smrti v letu 1 D; preostanki pridejo v rezervno podporno zalogo.

c) Vsa vplačavanja se pošiljajo društvenemu načelniku.

IV. Ustanovitev društva.

§ 7.

a) Društveniki morejo biti učitelji, njihove žene in pa učiteljice vseh javnih in zasebnih šol v kraljevini Srbiji, Hrvatski in Sloveniji, ki svoj pristop naznanijo načelniku.

b) V društvo se sprejmejo le oni, ki še niso stari nad 45 let in se izkažejo za veljavni zdravniški certifikat, da so zdravi ter plačajo poleg doneskov, v § 6. določenih, še pristopnino, ki se ravna po starostnih letih, in sicer:

od 20—25 let	1 D
» 25—30 »	5 »
» 30—35 »	20 »
» 35—40 »	30 »
» 40—45 »	50 »

c) Izključeni in prostovoljno izstopivši društveniki morejo zopet vstopiti v društvo, če doplačajo vsa od izstopa zaostala vplačila.

č) O sprejemu v društvo sklepa društveni odbor; če koga ne sprejme, mu ni treba navesti vzrokov. Dotične pritožbe razsoja občni zbor.

V. Sedež društva.

§ 8.

Sedež društva je ondi, kjer biva vsakokratni društveni načelnik.

VI. Posebne pravice in dolžnosti društvenikov.

§ 9.

a) Vsak društvenik ima aktivno in pasivno volilno pravico v društveno vodstvo, se udeležati občnih zborov, staviti predloge in nasvete ter glasovati.

b) Društveniki, ki so izstopili iz učiteljske službe, ostanejo še dalje toliko časa v društvu, dokler izpolnjujejo društvena pravila.

c) Ako ne more društvenik zaradi mobilizacije izvrševati svojih dolžnosti, se ne izključuje iz društva, temveč se v slučaju njegove smrti izplača dedičem podpora po odtegnjenih zaostalih vplačilih; če se pa vrne, mora doplačati vsa zaostala doplačila.

niti naslednici, koje odredi taj član (ili članica) u društvenoj upisnoj ispravi ili u naročitom pismu na društveno načelstvo. Kad se član (članica) oženi (uda) gubi ova izjava vrednost ako se glasi u korist kakvom drugom licu osim ženi ili mužu i kad član (članica) posle venčanja drukčije ne odredi. Kad nema zakonitih naslednika ili kad se oni odreknu potpore, pripadne sva nasledniku odlučena gotovina rezervnom potpornom fondu.

c) Predaja ili ceslja članovima naslednicima pripadajuće potpore nije moguća i se ne može uzapiti.

III. Sredstva da se postigne svrha.

§ 4.

a) Svaki član plati posle smrti svakog člana prilog za buduć slučaj smrti. Za jedan slučaj smrti plati već onda kad bude primljen u društvo.

b) Plaćiti se mora u roku jednog meseca posle članove smrti, koja se objavi u učiteljskim novinama ili se javi poštom svakom članu posebice i to na njegov trošak.

c) Kad se ponavljaju slučajevi smrti brzo jedan za drugim, treba je slati ove priloge prema pozivu društvenog načelstva u roku od 14 dana pa čak i u roku jedne nedelje posle objave smrti.

č) Članovi koji ne plate u ovim rocima dužnih priloga sa svima pristojbinama, isključeni budu iz društva posle triputne pismene bezuspešne opomene. Ove opomene vrše se u redovnim prilikama u zastojanjima od 14 dana, a u nužnim slučajevima od 7 dana; isključeni članovi gube sva članska prava.

§ 5.

a) Da može društvo ispunjavati svoje dužnosti, i ako se brzo ponavljaju slučajevi smrti, ustanovi se rezervni potporni fond.

b) U taj fond plati svaki član do mes. februara svake godine 2 din.; u rezervni potporni fond pripadaju i sve doplate članova (§ 7.), darovi itd.

§ 6.

a) Upisnine se plati 5 din.; ona se upotrebi za društvene izdatke.

b) Za upravne troškove plati svaki član o prvom slučaju smrti u godini 1 din.; preostaci dodele se rezervnom potpornom fondu.

c) Sve uplate šalju se na društvenog načelnika.

IV. Osnivanje društva.

§ 7.

a) Članovi mogu biti učitelji, njihove žene i učiteljice svih javnih i privatnih škola u kraljevini Srbiji, Hrvatski i Sloveniji, koji se zato jave načelstvu.

b) U društvo primaju se samo oni, koji nemaju više od 45 god. i podnose pravilno lekarsko uverenje da su zdravi i plate osim u § 6. odredjenih priloga još i upisninu, koja se upravlja prema godinama starosti — kako sledi:

od 20—25 god.	1 din.
» 25—30 »	5 »
» 30—35 »	20 »
» 35—40 »	30 »
» 40—45 »	50 »

c) Članovi, koji su bili isključeni ili su dobrovoljno istupili, mogu biti opet primljeni u društvo, ako plate sve posle istupa zaostale priloge.

č) O primanju u društvo odlučuje odbor; ako se koga ne primi, nije mu potrebno da kaže uzroke. O pritužbama ove vrste rasudjuje društvena glavna godišnja skupština.

V. Sedište društva.

§ 8.

Sedište društva je tamo, gde stanuje društveni načelnik.

VI. Posebna prava i dužnosti članova.

§ 9.

a) Svaki član ima aktivno i pasivno izbornu pravu u društvenu upravu, može učestvovati u godišnjim skupštinama, stavljati predloge i savete i glasovati.

b) Članovi, koji istupe iz učiteljske službe, mogu ostati u društvu još toliko vremena dok ispunjuju društvena pravila.

c) Kad ne može član vršiti svojih dužnosti zbog mobilizacije ne isključuje se iz društva, nego što više u slučaju njegove smrti isplati se potpora naslednicima s oduzetim zaostalim prilozima; kad se pak vrati, mora doplatiti sve zaostale priloge.

č) Prostovoljni izstop iz društva se mora pismeno javiti društvenemu načelniku.

d) Prostovoljno izstopivši in izključeni društveniki moraju doplačati vsa zaostala vplačila; izdržati se morejo tudi sodnim putem.

VII. Društveno vodstvo.

§ 10.

a) Društveno vodstvo oskrbuje odbor. Odbor postoji iz načelnika, njegovoga namestnika, tajnika in dveh odbornikov.

b) Vse odbornike voli občni zbor z nadpolovično večino glasov za dobo treh let. Izstopivši odborniki se smejo zopet voliti.

c) Občni zbor voli tudi tri pregledovalce računov, ki imajo nalog, pregledati društvene knjige in račune pred občnim zborom in enkrat nenadoma med letom ter o tem poročati občnemu zboru.

§ 11.

a) Društveni načelnik, ako ne utegne — pa njegov namestnik — zastopa društvo na zunaj, izplačuje v imenu društva vsa plačila, prejema vsa vplačavanja, vodi vsa zborovanja, shranjuje društvena pisma in imetje ter podpisuje s tajnikom vsa društvena pisma in naznanila.

b) Tajnik opravljaja vsa pisemska opravila in podpisuje z načelnikom vsa društvena pisma in naznanila.

c) Odborovi sklepi so veljavni, če so navzoči z načelnikom vred trije člani odbora. Odbor sklepa z nadpolovično većino glasov pričujoćih odbornikov; kadar je enoliko glasov, odloči načelnik.

VIII. Občni zbor.

§ 12.

a) Občni zbor je vsako tretje leto navadno takrat, ko se vrši kongres Udruženja Jugoslovenskega Učiteljstva. Odbor skliče občni zbor in sestavi dnevni red. Sklepčen je, ako je zastopano 20 društvenikov. Ako ni sklepčen občni zbor, se skliče čez pol ure drugi, ki je sklepčen pri svakem številu navzoćih društvenikov. Občni zbor sklepa z relativno većino glasov; kadar je enoliko glasov, odloči načelnik. Načelnik se voli z listki, naćim volitve drugih odbornikov odlučuje občni zbor od slućaja do slućaja. Ako se pri dveh volitvah ne dožene nadpolovićne većine, pride do ožje volitve; kadar je enoliko glasov, odloči žreb.

b) Izredni občni zbori se sklicuju: 1. Kolikorkrat se zdí potrebno odboru ali pa pregledovalcem računov.

2. Ako ena tretjina društvenikov to zahteva in naznani odboru predmet, o katerem naj se razpravlja na izrednem občnem zboru.

c) Redni predmeti, ki jih more imeti vsak občni zbor, so:

1. poročila;
2. sklepanje o onih društvenih zadevah, ki so na dnevnem redu;
3. sklepanje o pritužbah izkljućenih društvenikov ali onih učiteljev in njihovih žen in učiteljic, katerim se je odrekel pristop;
4. volitve odbora in pregledovalcev računov;
5. predelanje pravil in raspust društva.

IX. Društveni prepri.

§ 13.

Prepire o društvenih zadevah med društveniki rasuduju sodniki. Vsaka stranka voli dva zastopnika izmed društvenikov in ti voliju petega načelnikom.

X. Razdruženje.

§ 14.

a) Ako se dozna, da društvo ne more dalje ostati, se skliče le v ta namen izredni občni zbor, pri katerem mora biti navzoća vsaj polovica društvenikov; od teh morata glasovati dve tretjini za raspust društva.

b) Ako se po dvakratnem sklicanju ne udeleži izrednega občnega zbora polovica društvenikov, se sklepa pri svakem številu navzoćih društvenikov z dvetretjinsko većino.

§ 15.

Ako preneha društvo prostovoljno, ali če ga raspusti pristojna oblast, se razdeli društveno imetje med društvenike, ki so še pri društvu po razmerju časa, v katerem so bili pri društvu.

§ 16.

Na pečatu je naslov: Društvo »Ućiteljska samopomoć«.

č) Dobrovoljni istup iz društva se mora pismeno javiti društvenom načelniku.

d) Dobrovoljno istupivši i isključeni članovi moraju doplatiti sve zaostale priloge; tražiti se mogu i sudskim putem.

VII. Društvena uprava.

§ 10.

a) Društvenu upravu saćinjaja odbor. Odbor je sastavljen iz načelnika, njegovog zamenika, tajnika i 2 odbornikov.

b) Sve odbornike bira glavna skupština većinom glasom za dobu od tri godine. Istupivši odbornici mogu biti opet birani.

c) Glavna skupština bira takodjer 3 revizora računova, koji imaju zadaću pregledati društvene knjige i račune i to: pred glavnom skupštinom i jedan put iznenada u godini i o tome podneti izveštaj na glavnoj skupštini.

§ 11.

a) Društveni načelnik, ili kad je on saćržan — njegov zamenik — zastupa društvo izvana, isplačuje u ime društva sva plačila, prima sve uloge, vodi sastanke i zborove, ćuva društvena pisma i imanje i potpisuje s tajnikom sva društvena pisma i sve objave.

b) Tajnik vrši svu korespondenciju i potpisuje s načelnikom sva društvena pisma i sve objave.

c) Odborove odluke vrede, kad su prisutni osim načelnika još tri člani odborniki. Odbor rešava većinom glasova prisutnih odbornika; kad je podjednak broj glasova odlučí načelnik.

VIII. Glavna skupština.

§ 12.

a) Glavna skupština je svake treće godine obićno onda, kad se vrši kongres »Ućruženja Jugoslovenskog Ućiteljstva«. Odbor sazove glavnu skupštinu i sastavi dnevni red. Glavna skupština može rešavati, ako je prisutnih 20 članova. Kad glavna skupština ne može rešavati, sazove se kroz pola sata druga i onda može rešavati pri svakom broju prisutnih članova. Glavna skupština rešava relativnom većinom glasova; kad ima podjednaki broj glasova, odlučí načelnik. Naćelnik se bira tajno (listovima); naćin biranja drugih odbornika odlučí glavna skupština od slućaja do slućaja. Ako se u dvema izborima ne postigne većina, onda se bira na naćin ućih izbora; kod podjednakih broja glasova odlučí žreb.

b) Vanredne skupštine sazivaju se: 1. Kad odbor ili revizori računova nadju za potrebno.

2. Kad to traži jedna trećina članova i javi odboru predmet o kome neka se raspravlja na vanrednoj skupštini.

c) Redovni predmeti na svakoj skupštini mogu biti:

1. Izveštaji;
2. rešavanje o onim društvenim predmetima koji su na dnevnome redu;
3. rešavanje o tužbama iskljućenih članova ili onih učitelja i njihovih žena i učiteljica, kojima se zabranio pristup;
4. biranje odbora i revizora računova;
5. ispravke društvenih pravila i raspust društva.

IX. Društveni sporovi.

§ 13.

Sporove o društvenim predmetima medju članovima rasuduju sudije. Svaka stranka bira dva zastupnika izmedju ćlanova i ovi biraju petog za načelnika.

X. Raspust.

§ 14.

a) Kad se dozna, da društvo ne može više opstojati, sazove se u tu svrhu vanredna skupština, na kojoj mora biti prisutnih barem polovina ćlanova; od ovih moraju glasovati dve trećine za raspust društva.

b) Ako posle dvaputnog saziva ne dode polovina ćlanova na vanrednu glavnu skupštinu, onda se rešava kod svakog broja prisutnih, i to dvetrećinskom većinom.

§ 15.

Ako prestane društvo dobrovoljno ili kad je raspusti kompetentna vlast, razdeli se društveno imanje medju one ćlanove koji su još u društvu i s obzirom na vreme od kad su bili u društvu.

§ 16.

Na pečatu je ime: Društvo »Ućiteljska somopomoć«.